

УДК 657.421:658.152

*Г. С. Майдуда,
аспірант, Житомирський національний агроекологічний університет*

МІСЦЕ І РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ НА ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

*A. Mayduda,
PhD student, Zhytomyr National Agroecological University, Zhytomyr*

PLACE AND ROLE IN THE FORMATION OF ACCOUNTING INFORMATION FOR FINANCIAL MANAGEMENT OF THE REPRODUCTION OF FIXED ASSETS

У статті узагальнено теоретико-методологічні підходи до визначення ролі бухгалтерського обліку та сформовано концептуальні підходи з побудови обліково-аналітичного забезпечення у формуванні інформації для управління фінансовими ресурсами на відтворення основних засобів. В процесі дослідження визначено основні складові та сутність обліково-аналітичного забезпечення в умовах ринкової економіки, з урахуванням потреб сучасного виробництва у відтворенні виробничого потенціалу основного капіталу. Охарактеризовано роль і сутність елементів методу бухгалтерського обліку в процесі формування фінансових ресурсів для відтворення основних засобів в системі бухгалтерського обліку. З метою підвищення оперативності прийняття рішень щодо формування джерел відтворення основних засобів важливим питанням є організація системи бухгалтерського обліку на підприємстві, як основного джерела інформаційного забезпечення.

The article summarizes the theoretical and methodological approaches to defining the role of accounting and formed the conceptual approaches to build accounting and analytical support in compiling the information for the financial management of the reproduction of fixed assets. The study identified the main components and nature of accounting and analytical support to a market economy, the needs of modern manufacturing production potential in the reproduction of capital. Characterize the role and nature elements method of accounting in the process of financial resources for the reproduction of fixed assets in the accounting system. To improve the efficiency of decision-making on the formation of fixed assets sources play important issue is the organization of accounting at the company as a major source of information provision.

Ключові слова: бухгалтерський облік, обліково-аналітичне забезпечення, фінансові ресурси, джерела відтворення основних засобів.

Keywords: bookkeeping, accounting and analytical support, financial resources, sources of reproduction of fixed assets.

Вступ. Сучасний стан основних засобів аграрних підприємств України є вкрай незадовільним, оскільки збільшується ступінь їх зносу, а процес оновлення матеріально-технічної бази виробництва здійснюється низькими темпами. Головною причиною такого становища є недостатність фінансового забезпечення відтворення основних засобів. Від формування джерел фінансування відтворення основних засобів залежить конкурентоспроможність продукції, ефективність господарської діяльності суб'єктів господарювання та розвиток економіки країни в цілому. Тому, відтворення основних засобів стало однією з найактуальніших проблем національної економіки.

Роль основних засобів у процесі виробництва та особливості їх використання в умовах ринкової економіки обумовлює особливі вимоги щодо інформації про формування фінансових ресурсів на їх відтворення. Реалії сьогодення вимагають удосконалення системи управління процесом відтворення основних засобів підприємства.

Водночас, необхідно відмітити, що жодна система управління не може функціонувати без правильної організації інформаційного забезпечення. Ось чому сучасна система господарювання потребує більш оперативної, точної та комплексної інформації щодо порядку формування джерел на відтворення основного капіталу суб'єкта господарювання та його фінансового забезпечення. Саме тому облік повинен бути побудований таким чином, щоб з нього можливо було б отримати не лише звітні дані, але й іншу інформацію, в якій виникає потреба для прийняття управлінських рішень.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання проблема спрацювання основних засобів та забезпечення їх нормального відтворення за рахунок різних джерел є найбільш актуальною в сфері процесу аграрного виробництва.

Сучасний стан економіки нашої країни вимагає створення якісно нової системи управління формування фінансових ресурсів для відтворення основних засобів. Наявність у достатньому обсязі фінансових ресурсів, а також ефективне їх використання передбачають підвищення платоспроможності, фінансової стійкості та ліквідності підприємства. Саме тому, виникає необхідність у посиленні інформаційної функції бухгалтерського обліку і її цільового спрямування на відтворення виробничої потужності підприємства та для забезпечення безперервного процесу виробництва.

Ось чому формування на підприємствах системи бухгалтерського обліку є об'єктивною необхідністю, оскільки в будь-якого суб'єкта господарювання виникає потреба у накопиченні інформації, як із зовнішніх, так і внутрішніх джерел, з метою більш ефективного планування, контролю, аналізу та прийняття управлінських рішень у процесі відтворення основних засобів.

Метою дослідження є визначення ролі інформаційної системи в процесі прийняття управлінських рішень щодо забезпечення формування фінансових ресурсів для відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств.

Загальною основою дослідження є діалектичний метод і системний підхід до вивчення економічних і управлінських процесів в системі організації бухгалтерського обліку сільськогосподарських підприємств в процесі відтворення основних засобів, методи індукції, дедукції та моделювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження питань теорії і практики, організації та розвитку бухгалтерського обліку належить вітчизняним вченим: Ф.Ф. Бутинецю, С.Ф. Голову, З.В. Гуцайлюк, В.Б. Івашкевич, Ю.Я. Литвин, В.С. Лень, В.В. Сопку та ін. Водночас, певні аспекти бухгалтерського обліку відтворення основних засобів на сільськогосподарських підприємствах потребують подальшого дослідження.

Основні результати дослідження. Ринкові економічні перетворення останніх років змусили підприємства України переглянути свою політику щодо ефективності відтворення основного капіталу з метою найшвидшого вирішення проблем конкурентоздатності та економічної стабільності.

Забезпечення достатніми обсягами фінансових ресурсів на відтворення основних засобів є однією з найважливіших умов досягнення цілей та завдань, передбачених фінансовою стратегією підприємства. Конкретні шляхи досягнення відповідних цілей визначає фінансова політика, яка охоплює політику управління оптимізації структури джерел відтворення виробничого потенціалу, цінову політику, політику формування та використання прибутку, з метою отримання реального джерела відтворення основних засобів тощо.

Фінансові ресурси на відтворення основних засобів представляють собою грошові доходи та накопичення, що формуються на підприємстві у процесі його господарської діяльності за рахунок власних, залучених і позикових джерел та використовуються для відновлення активів підприємства з метою забезпечення ефективності його розвитку.

Ефективність функціонування та розвиток підприємства прямо залежать від того, наскільки раціонально підприємство розпоряджається своїми фінансовими ресурсами. Саме тому одним із головних завдань керівників підприємства є розробка та здійснення ефективної системи управління фінансовими ресурсами, що передбачає раціональну організації обліково-аналітичного забезпечення господарської діяльності.

Основою інформаційного забезпечення системи управління фінансовими ресурсами на відтворення основних засобів є бухгалтерський облік, який разом з економічним складає систему обліково-аналітичного забезпечення.

Обліково-аналітичне забезпечення управління відтворення основних засобів – це система збору, обробки, узагальнення, подання та аналізу фінансової інформації про порядок формування джерел відтворення основних засобів, забезпечення необхідної кількості та якості для ведення господарської діяльності.

Метою обліково-аналітичного забезпечення має стати поєднання процедур бухгалтерського обліку і економічного аналізу формування інформації такого характеру: історичного, що узагальнює результати діяльності; аналітичного, що передує прийняттю обґрунтованого управлінського рішення. Звідси можна сформулювати основні функції обліково-аналітичного забезпечення системи управління як частини інформаційно-аналітичного забезпечення: 1) інформаційна – забезпечення системи управління інформацією про діяльність підприємства внутрішніх і зовнішніх користувачів; 2) облікова – відображення фактів господарської діяльності підприємств; 3) аналітична – здійснення на підставі первинних аналітичних даних економічного аналізу діяльності підприємств [3].

До основних елементів системи обліково-аналітичного забезпечення формування джерел відтворення основних засобів, як єдиного систематизованого інформаційного ресурсу відносять первинні і зведені бухгалтерські документи, облікові реєстри, внутрішню звітність, фінансову звітність. Так, на рівні підприємства прийняття управлінських рішень стосовно оптимізації структури фінансових ресурсів для відтворення основних

засобів в сільськогосподарських підприємствах базується на інформації, що міститься в первинних та зведених бухгалтерських документах, облікових регістрах, а також в фінансовій та внутрішній звітності.

Необхідно відмітити, що система обліково-аналітичного забезпечення формування джерел відтворення основних засобів є складовою загальної системи управління суб'єкта господарювання, вона базується тільки на даних бухгалтерського обліку і здійснюється працівниками бухгалтерії. Її суть полягає в об'єднанні облікових та аналітичних операцій в один процес, проведення оперативного мікроаналізу, забезпеченні безперервності даного процесу і використанні його результатів при формуванні рекомендацій для прийняття управлінських рішень щодо формування оптимальної структури джерел відтворення виробничого потенціалу. При цьому загальна методологія і нормативні положення обліку і аналізу удосконалюються для раціонального використання в єдиній обліково-аналітичній системі.

На рис. 1 визначені основні функції, які покладаються на обліково-аналітичне забезпечення управління формування фінансових ресурсів для відтворення основних засобів.

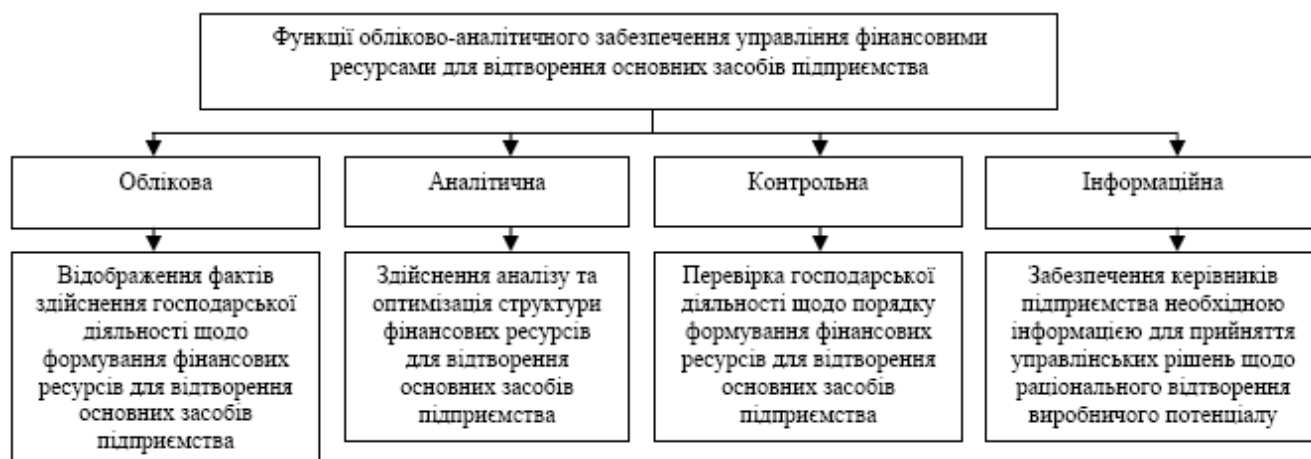

Рис. 1. Функції обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовими ресурсами для відтворення основних засобів підприємства

Суть облікової функції обліково-аналітичного забезпечення управління підприємства полягає у відображенні фактів здійснення господарської діяльності щодо формування фінансових ресурсів для відтворення основних засобів, при цьому формується адекватна та суттєва інформація в системі організації первинного та зведеного обліку, зовнішньої та внутрішньої звітності для прийняття управлінських рішень з метою відновлення виробничого потенціалу.

Суть аналітичної функції обліково-аналітичного забезпечення полягає у здійсненні різних видів аналізу та оптимізація структури фінансових ресурсів для відтворення основних засобів підприємства, використовуючи первинні аналітичні дані бухгалтерського обліку. Роль аналітичного забезпечення підвищується в сучасних економічних умовах, оскільки проведений аналіз дає керівництву повну інформацію про стан спрацювання основних засобів на підприємстві і перспективи його діяльності на майбутнє при умові оптимізації структури джерел відтворення виробничого потенціалу. Основними джерелами аналітичної складової є облікова, статистична, оперативна, звітна, планова, нормативна та інша інформація.

Контрольна функція обліково-аналітичного забезпечення полягає у перевірці господарської діяльності щодо порядку формування фінансових ресурсів для відтворення основних засобів господарської діяльності суб'єкта господарювання, перевірки виконання завдань стратегічного плану, дотримання вимог чинного законодавства.

Суть інформаційної функції полягає у забезпеченні керівників підприємства необхідною інформацією для прийняття управлінських рішень щодо раціонального відтворення виробничого потенціалу.

На думку П.В. Попової, обліково-аналітична система – це повністю або частково децентралізована система, елементарні системи якої здійснюють збір, обробку і оцінку всіх видів інформації, що направлена для ухвалення управлінських рішень на мікро- і макрорівнях [5].

Центральним елементом в обліково-аналітичній системі є система бухгалтерського обліку, який виступає одним з основних джерел економічної інформації щодо формування джерел відновлення основних засобів, а також характеризує їх фактичний стан та необхідність відтворення на підприємстві.

Тому, слід зазначити, що існування обліково-аналітичного забезпечення неможливе без такого важливого компоненту як облікова інформація. Здійснюючи спостереження за економічними процесами, обліковуючи їх, бухгалтерія сприяє аналізу господарської діяльності підприємства, що в свою чергу забезпечує функції управлінського обліку та ефективну діяльність суб'єкта господарювання.

Облікова система може задовольнити потреби інформаційного забезпечення господарської діяльності різними шляхами, зокрема: використання даних обліку при аналізі та оптимізації структури фінансових ресурсів для відтворення основних засобів підприємства; надання важливої інформації з урахуванням обраної стратегії відтворення виробничого потенціалу; забезпечення зворотного зв'язку з урахуванням узгодження досягнутих

результатів і поставлених цілей.

Поставлені перед системою бухгалтерського обліку завдання стратегічного характеру формування фінансових ресурсів для відтворення основних засобів можуть бути виконані за умов використання традиційних методів бухгалтерського обліку. Для цього використовуються методи хронологічного і систематичного спостереження; вимірювання господарських засобів і процесів; реєстрація та класифікації даних з метою систематизації; узагальнення отриманої інформації з метою формування звітності (рис. 2). Охарактеризуємо детально вказані методи.

Документація являє собою сукупність первинних документів, призначених для накопичення необхідної інформації щодо формування фінансових ресурсів для відтворення основних засобів шляхом нарахування амортизації, а також формування та розподілу прибутку. Порядок нарахування амортизації повинен бути належним чином документально оформленим і містити такий мінімум інформації, який зможе задовольнити інформаційні потреби користувачів, а також повністю відобразити підготовку інформативної бухгалтерської звітності для інвесторів і кредиторів. Також, в бухгалтерському обліку розподіл прибутку має знаходити відображення у відповідності із внутрішніми регламентами, участь в розробці яких приймають власники підприємства.

Рис. 2. Застосування елементів методу бухгалтерського обліку в процесі формування фінансових ресурсів для відтворення основних засобів в системі бухгалтерського обліку

Інвентаризація – це спосіб перевірки фактичної наявності основних засобів підприємства із зіставленням їх з даними бухгалтерської обліку, тобто вона дозволяє визначити достовірність даних об'єктів обліку.

Оцінка – є способом грошового вимірювання об'єктів обліку. Відтворення основних засобів підприємства здійснюється за рахунок різних джерел, тому необхідно здійснювати оцінку за кожним з них і зробити порівняльний висновок щодо вартості окремих його елементів.

Калькуляція необхідна для визначення собівартості об'єктів основних засобів, створених господарським способом.

Бухгалтерські рахунки є способом поточного обліку і контролю за наявністю і рухом різних джерел відтворення основних засобів підприємства. Достовірне відображення джерел відтворення основних засобів на рахунках бухгалтерського обліку є основою для складання фінансової звітності, проведення аналізу господарської діяльності та забезпечення інформацією користувачів для прийняття управлінських рішень щодо відтворення виробничої потужності підприємства.

Подвійний запис є продуктом кругообігу господарських засобів, відображає подвійність господарських процесів щодо формування джерел відтворення основних засобів. Суть його полягає у подвійному відображенні в бухгалтерському обліку кожної господарської операції щодо відтворення основних засобів: за дебетом одного і кредитом іншого рахунка однієї і тієї ж суми. Подвійний запис не тільки важливий технічний, а й контрольний прийом.

Балансове узагальнення дає змогу створити економічну модель інноваційно-інвестиційного забезпечення

спрацювання та визначення джерел відтворення основних засобів.

Звітність як елемент методу бухгалтерського обліку являє собою систему підсумкових показників руху основних засобів і ефективності їх відтворення та дозволяє здійснити дослідження процесів технічного оновлення виробництва на підприємствах і одержати адекватну оцінку цього процесу. Рівень облікового забезпечення формування показників звітності на підприємстві залежить від його облікових можливостей.

Вивчення ролі облікового забезпечення в формуванні фінансових ресурсів для відтворення основних засобів дає підстави вважати, що ефективне управління підприємства залежить передусім від якості одержаної інформації, джерелом якої є система бухгалтерського, управлінського та податкового обліку, внутрішньої та зовнішньої звітності, що забезпечують інформаційні потреби власника та працівників управлінської сфери суб'єктів господарювання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, обліково-аналітичне забезпечення управління фінансовими ресурсами на відтворення основних засобів являє собою систему, яка має забезпечувати постійну та безперерйну роботу управлінського персоналу з приводу формування необхідної кількості необоротних активів, оптимального вибору джерел поліпшення основних засобів, а також створення ефективного механізму інвестиційного забезпечення оновлення основних засобів на інноваційній основі. Тому, побудова ефективно обліково-аналітичної системи управління фінансовими ресурсами для відтворення основних засобів підприємства неможлива без розробки системи бухгалтерського обліку та її адаптації відповідно до умов господарської діяльності підприємства.

Перспективою подальших досліджень є розробка положень щодо порядку ведення первинного обліку джерел відтворення основних засобів суб'єктів господарювання.

Список використаної літератури.

1. Бутинець Ф.Ф. Інформаційні системи бухгалтерського обліку: Підручник / Ф.Ф. Бутинець, С.В. Івахненко, Т.В. Давидюк та ін. – Житомир: ПП «Рута», 2002. – 544 с.
2. Голов С.Ф. Управлінський облік: Підручник. / С.Ф. Голов. – К.: Лібра, 2003. – 704 с.
3. Гуренко Т.О. Теоретичні основи формування обліково-аналітичного забезпечення управління [Електронний ресурс] / Т.О. Гуренко, С.І. Дерев'яно, А.С. Липова. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?..
4. Партин Г.О. Фінансова стратегія у системі управління фінансами підприємств / Г.О. Партин, О.Я. Митрухіна // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.6. – с.208-214.
5. Попова П.В. Основные теоретические принципы построения учетно-аналитической системы / П.В. Попова, Б.Г. Маслов, И.А. Маслова // Финансовый менеджмент. – 2003. - № 5. –с. 8-15.
6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

References.

1. Butynets, F. (2002) *Information systems of accounting*, Z.: Ruta, p. 544
2. Holov, S. (2003) *Management accounting*, K.: Libra, p. 704
3. Hurenko, T. (2013) “*Theoretical Foundations of Accounting and analytical maintenance*”, available at: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe
4. Partyn, G. (2009) “*Financial Strategy in the financial management system of enterprises*”, Scientific Herald NLTU Ukraine. Vol. 19.6, pp.208-214.
5. Popov, P. (2003) “*The basic theoretical principles of accounting and analytical systems*”, Financial Management. № 5. p. 8-15.
6. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine “On Accounting and Financial Reporting in Ukraine”, available at: <http://zakon.rada.gov.ua> (Accessed 29 september 2014)

Стаття надійшла до редакції 28.09.2015 р.